

Fransk kriminalvård

Av byrådirektör CLAS AMILON

Hösten 1964 hade jag tillfälle att under ett par veckor studera fransk kriminalvård, framförallt i vad avser dess organisation och administration. Föreliggande artikel grundar sig främst på de iakttagelser, som därvid gjordes, och är självfallet inte tänkt att utgöra en fullständig redogörelse för ämnesområdet utan avser endast att i stora drag teckna den franska kriminalvårdsorganisationen och några därmed sammanhängande frågor.

Som bakgrund skall inledningsvis i korthet beröras de viktigaste påföljderna för brott enligt nuvarande lagstiftning i Frankrike.

Påföljdssystemet

Påföljderna enligt den allmänna strafflagen (*Droit commun*)¹⁾ kan indelas i tre huvudgrupper, nämligen *peines de police*, *peines correctionnelles* och *peines criminelles*.

A. *Peines de police* benämns sammanfattningsvis de påföljder, som kan föranledas av de lindrigaste lagöverträdelserna, nämligen polisförseelserna (*contraventions*). Påföljderna omfattar vid sidan av böter (*amende*) dock även fängelse (*prison*).

Rörande bötesstraffet kan framhållas, att oguldna böter inte såsom i Sverige kan förvandlas till fängelse. Däremot kan fängelse — i detta fall kallat *contrainte par corps* — användas som ett tvångsmedel mot den tredskande dömden. Frihetsstraffets avtjänande ersätter dock inte skyldigheten att betala böterna. — Beträffande fängelse hänvisas till vad nedan sägs.

B. *Peines correctionnelles* ådöms av de domstolar, som benämns *tribunaux correctionnels*. Dessa handlägger huvudparten av brottmålen, s.k. *délits*, alltså brott med undantag av polisförseelser och de allra grövsta (*crimes*). De påföljder, som sammanfattas under benämningen *peines correctionnelles*, är liksom vid *peines de police* främst böter och fängelse.

C. *Peines criminelles*. För att handlägga de grövsta brottmålen i första instans bildas vid var och en av landets 27 hovrätter (*cours d'appel*)²⁾ en särskild avdelning, kallad *cour d'assises*. De

¹⁾ Vid sidan härav finns en särskild lagstiftning rörande brott av politisk karaktär, från vilken här bortses.

²⁾ Franska myndigheter, institutioner, titlar o. d. liksom brottspåföljder har så långt som möjligt översatts med i funktionshänseende närmaste svenska motsvarighet, varvid den franska benämningen återgetts inom parentes. Endast i de fall, då detta inte låtit sig göra och då en ordagrann översättning tett sig olämplig, har enbart den franska termen använts.

påföljder, som kan ådömas av en cour d'assises och som således gemensamt betecknas som peines criminelles, är — förutom dödsstraff — främst fängelse och straffarbete (*réclusion*).

Skillnaden mellan nämnda båda straff är huvudsakligen av formell natur och påminner starkt om vad som gäller för motsvarande påföljder enligt 1864 års svenska strafflag. Enligt fransk lag ådöms fängelse således vanligen för en tid av högst fem år, under det att straffarbete i princip tillämpas då frihetsberövande för en längre tid anses påkallat. På verkställighetsstadiet görs ingen åtskillnad i behandlingen av en straffånge och en fängelsefånge. I stället är det påföljdens längd som är avgörande för vilken behandlingsform den intagne skall undergå och för vilka förmåner av olika slag som erbjuds honom. Gränsdragningen i tidshänseende görs härvidlag vid ett år. Lyder domen på ett straff understigande ett år, talar man om korttidsstraff (*courte peine*), medan längre frihetsberövanden sammanförs under benämningen långtidsstraff (*longue peine*).

Förutom fängelse och straffarbete kan en cour d'assises vid fall av upprepade återfall i brott tillgripa en tidsbestämd påföljd, nämligen internering (*relégation*), som lagtekniskt inte betraktas som straff utan som skyddsåtgärd (*mesure de sureté*). Likheter mellan internering enligt fransk lag och enligt den svenska brottsbalken är betydande. En väsentlig skillnad finns dock. I Frankrike utdöms nämligen internering jämte ett tidsbestämt straff för ett och samma brott. — Det kan i detta sammanhang nämnas, att internering före andra världskriget avtjänades i Franska Guayana. Numera är särskilda anstalter i hemlandet reserverade för interneringsklientelet.

Bland de skyddsåtgärder, som eljest förekommer i fransk lagstiftning, skall nämnas uppehållsförbudet (*interdiction de séjour*). Detta förbud skall inte förväxlas med ett likartat åläggande, som — i liket med vad gäller i Sverige — kan aktualiseras i samband med villkorlig dom och villkorlig frigivning. Uppehållsförbudet är i stället att betrakta som en särskild brottspåföljd, vilken ådöms vid sidan av det tidsbestämda straffet. Påföljden innebär förbud för den dömda att under viss tid — minst två och högst 20 år samt i vissa fall på livstid — uppehålla sig inom vissa områden. Uppehållsförbud förekommer mestadels som bipåföljd till ett peine crimelle men kan under vissa förhållanden även förenas med ett peine correctionnelle.

Villkorlig dom förekommer i två olika huvudformer, nämligen villkorlig dom utan övervakning (*sursis simple*) och med övervakning (*probation* eller *sursis avec mise à l'épreuve*).

1. *Villkorlig dom utan övervakning*, som infördes i Frankrike år 1891, innebär ett villkorligt anstånd med straffverkställigheten under en prøvotid av fem år. Tillämpningsområdet är begränsat till att gälla förstagångsförbrytare, som dömts till fän-

gelse eller till sådana böter, som ådömts av en tribunal correctionnel — således ej straffarbete eller amende de police. Någon restriktion med avseende på brottets art eller svårhetsgrad i övrigt förekommer däremot inte.

2. *Villkorlig dom med övervakning* finns i form av dels villkorligt anstånd med straffets verkställande och dels villkorligt anstånd med straffets ådömande. Enligt lag skall övervakningen pågå i minst tre och högst fem år, inom vilka gränser det ankommer på domstolen att vid tidpunkten för domens meddelande närmare bestämma övervakningstidens längd.

Skillnaden i övrigt mellan sursis simple och probation är, att probation endast kan ifrågakomma då brottet är av beskaffenhet att böra föranleda fängelsestraff, att även återfallsbrottslingar kan i begränsad utsträckning ifrågakomma för probation samt att den som erhållit probation kan åläggas att under övervakningstiden iaktta vissa föreskrifter med avseende på arbetsplats, vistelseort, skadeståndsbetalning etc.

Villkorlig frigivning (*libération conditionnelle*) infördes i Frankrike redan 1885. Till skillnad mot vad fallet är i Sverige känner fransk lagstiftning endast villkorlig frigivning i dess fakultativa form. Tillämpningsområdet härför är — formellt sett — vidsträcktare än i Sverige, därigenom att villkorlig frigivning kan beviljas redan efter det att halva strafftiden, dock minst tre månader, avtjänats. Vad nu sagts gäller emellertid inte återfallsbrottslingar, vilka måste ha undergått två tredjedelar — minst sex månader — av strafftiden för att kunna bli villkorligt frigivna. Prövotiden, varunder den frigivne står under övervakning, motsvarar den återstående strafftiden men kan förlängas därutöver med ytterligare ett år. I samband med villkorlig frigivning kan meddelas särskilda föreskrifter av likartat slag, som förekommer vid probation.

Beträffande villkorlig frigivning av internerade kan nämnas, att sådan kan ifrågakomma sedan hälften av det tidsbestämda straffet jämte ytterligare fyra år förflutit.

Kriminalitetsutvecklingen under efterkrigstiden.

För att få en uppfattning om de problem, som fransk kriminalvård av idag ställs inför, skall något beröras kriminalitetsutvecklingen under perioden efter det senaste världskrigets slut.

År 1946 uppnåddes den högsta kända beläggningen. Antalet intagna uppgick då till mer än 67.000. Under den följande tiden sjönk beläggningstalen oavbrutet för att nå ett minimum år 1955, då cirka 18.500 personer var intagna på anstalt. Det måste dock observeras, att en jämförelse mellan nämnda siffror på intet sätt ger en bild av hur den egentliga brottsligheten utvecklats. Antalet intagna år 1946 utgjordes nämligen till en mycket stor del av

personer, som dömts på grund av samarbete med den tyska ockupationsmakten under kriget. År 1955 var emellertid antalet kollektlaboratorer, som fortfarande avtjänade straff, ringa samtidigt som Algeriet-krisen ännu inte gett utslag i fråga om anstaltspopulationen. Fr. o. m. år 1956 började beläggningsciffrorna åter att stiga och uppgick i oktober 1964 till drygt 29.000. Under den sistnämnda perioden påverkades anstaltsbeläggnings i hög grad av händelseutvecklingen i Algeriet och därav föranledd omstörtande verksamhet i hemlandet från OAS-aktivisternas sida. Under år 1962 var således nära 9.000 personer intagna på fångvårdsanstalterna på grund av brott med politisk bakgrund. Efter Evianfreden minskade denna klientelgrupp och i den tidigare nämnda beläggningsciffran från oktober 1964 ingick endast ca 900 intagna, dömda för politiska brott av olika slag.

Antalet kvinnor, som i Frankrike döms till ovillkorligt straff, är liksom i Sverige ringa och beläggningsstalet för det kvinnliga klientelet har under en följd av år hållit sig tämligen konstant kring 1.300.

Antalet intagna 1 januari 1964 fördelade sig på olika kategorier enligt följande:

	Män	Kvinnor	Totalt
Internerade	1.068	—	1.068
Straffarbe, livstid	246	16	262
„ , från 10—20 år	1.406	93	1.499
Straffarbete eller fängelse, överstigande 1 år	6.757	190	6.947
Fängelse, understigande 1 år	6.275	336	6.611
Häktade	11.287	563	11.850
Övriga	876	44	920
	27.915	1.242	29.157

Villkorlig frigivning och villkorlig dom av olika slag tillämpas betydligt mera restriktivt än i Sverige. Utbyggnaden av frivårdsorganisationer under senare år i förening med ändrad lagstiftning synes dock ha gett utslag i form av ökad benägenhet från domstolarnas sida att meddela villkorlig dom och en större liberalitet i fråga om beviljande av villkorlig frigivning.

Någon fullständig statistik rörande frivårdsklienteletets numerära utveckling under efterkrigstiden finns inte tillgänglig. Siffrorna per 1.1.1964 får därför tjäna som underlag för en bedömning av frivårdens omfattning i Frankrike. Vid nämnda tidpunkt stod sammanlagt 14.753 personer under övervakning, därav 11.391 villkorligt dömda, 2.833 villkorligt frigivna och 529 som övervakades i samband med påföljden uppehållsförbud. I detta sammanhang kan vidare nämnas att under år 1962 meddelats villkorlig dom utan övervakning i mer än 40.000 fall. Motsvarande siffra var 1957 drygt 30.000.

Kriminalvårdsstyrelsens ställning i statsförvaltningen.

Det centrala kriminalvårdsorganet i Frankrike har inte ställning av ett självständigt verk utan utgör en särskild avdelning inom justitiedepartementet.

Justitiedepartementet (*Ministère de la Justice*) omfattar följande avdelningar (*directions*).

1. Domstolsavdelningen (*Direction des services judiciaires*) handlägger frågor rörande rekrytering, utnämning och pensionering av domstolspersonal samt anställningsvilkoren för denna personalgrupp liksom ärenden om domstolsorganisationen m. m.
2. Civilrättsavdelningen (*Direction des affaires civiles*) motsvarar tillsammans med avdelningen under 3 nedan ungefär statssekreteraravdelningen vid justitiedepartementet i Sverige och handlägger lagstiftningsfrågor i vad avser civilrätt och civilprocessrätt.
3. Straffrättsavdelningen (*Direction des affaires criminelles*) handlägger lagstiftningsärenden inom straffrättens och straffprocessrättens område.
4. Fångvårdsavdelningen (*Direction de l'administration pénitentiaire*), eller — för att anknyta till svensk terminologi — kriminalvårdsstyrelsen, är det centrala organet för såväl anstaltsvård som frivård.
5. Administrativa och tekniska avdelningen (*Direction de l'administration générale et de l'équipement*). De arbetsuppgifter, som ankommer på denna avdelning och som är av intresse i samband med en redogörelse för fransk kriminalvård, kan indelas i tre huvudgrupper, nämligen en budgetär, en av planeringskaraktär och en byggnadsmässig.

Inom den administrativa och tekniska avdelningen görs i samarbete med övriga avdelningar upp budgetförslag för hela departementets verksamhetsområde, vilket därefter genom avdelningens försorg presenteras för finansdepartementet. Ett led i budgetarbetet som det bedrivs i Sverige — myndigheternas *petita* — saknar således sin motsvarighet i Frankrike, vilket är en naturlig följd av att de centrala statsförvaltningarna är inordnade som avdelningar inom departementen.

Byggnadsärendena omfattar programmering, projektering och även byggnation inom departementets hela ämbetsområde. Denna verksamhet är således inte som i Sverige centraliserad till en enda myndighet utan departementen har i mån av behov tillgång till egna organ för ändamålet. Detta kan synas vara en föga rationell anordning men torde ha vissa fördelar. Den skyndsamt med vilken fångvårdsanstalter uppförs³⁾ lär till stor del kunna förklaras under hänvisning till att justitiedepartementet

³⁾ Se härom i det följande.

disponerar över egna resurser för ändamålet. Vid sidan av de rent byggnadstekniska ärendena ankommer även utrustningsfrågorna på avdelningen, allt i intimt samarbete med kriminalvårdsstyrelsen.

6. *Ungdomsvårdsavdelningen (Service de l'éducation surveillée)* fullgör i vad gäller ungdomar under 18 år motsvarande uppgifter som beträffande de äldre ankommer på kriminalvårdsstyrelsen. Under avdelningen, som i svensk förvaltning närmast har sin motsvarighet i socialstyrelsens skolbyrå, sorterar ett stort antal ungdomsvårdsskolor (*institutions publiques d'éducation surveillée*) med några tusen platser.

Kriminalvårdsstyrelsens organisation.

Som chef för kriminalvårdsstyrelsen fungerar en generaldirektör (*directeur*). Denne utnämns på förslag av departementschefen av regeringen på obestämd tid. Kriminalvårdschefen är närmast ansvarig inför justitieministern men åtnjuter i förhållande till denne full handlingsfrihet inom ramen för gällande instruktion, lagstiftning och beviljade anslag.

Följande arbetsenheter är omedelbart underställda generaldirektören, nämligen:

1. generaldirektörens sekretariat,
2. utredningssektionen (*section des études et programmes*),
3. inspektionssektionen (*inspection des services pénitentiaires*).

I övrigt omfattar kriminalvårdsstyrelsen två avdelningar, var och en under ledning av en avdelningschef (*sous-directeur*). De båda avdelningarna är:

I. Verkställighetsavdelningen (*sous-direction de l'exécution des peines*), som i sin tur är indelad i två olika byråer, nämligen

- a) anstaltsvårdsbyrå (*bureau de la détention*) och
- b) frivårdsbyrå (*bureau de la probation et de l'assistance post-pénale*), samt

II. Personal- och administrativa avdelningen (*sous-direction du personnel et des affaires administratives*), som består av tre byråer:

- a) personalbyrå (*bureau du personnel*),
- b) intendentur- och tekniska byrå (*bureau de la gestion économique et technique*) och
- c) ekonomibyrå (*bureau des affaires financières et du contentieux*).

Anmärkningsvärt för en svensk iakttagare är, att samtliga byråchefer (*chefs de bureau*) och tjänstemän i föredragandeställning, med undantag för chefen för intendentur- och tekniska byrå samt vissa av dennes närmaste medhjälpare, rekryteras ur

domarkåren. Styrelsens hela personalkår — inklusive biträdespersonal — omfattar ett 100-tal befattningshavare.

På de olika arbetsenheterna ankommer bl. a. följande arbetsuppgifter.

1. På *generaldirektörens kansli*, som förestås av en domstolsjurist (*magistrat*), handläggs vissa utredningar, som direkt beordras av generaldirektören och som är av den arten att de inte ankommer på någon av byråerna. Genom kansliets försorg sker fördelningen på övriga arbetsenheter av ärenden i den mån det inte framgår av arbetsordningen till vilken byrå dessa hör.

2. *Utredningssektionens* arbetsuppgifter kan indelas i tre huvudgrupper, nämligen utredningsärenden, planeringsfrågor och informationsverksamhet. Av dessa skall endast den förstnämnda något beröras.

De utredningar, som skall handläggas genom sektionens försorg, omfattar statistiska sammanställningar av skilda slag, undersökningar rörande behandlingsmetodik, bedömningar av resultaten av olika behandlingsformer m. m. Sektionen saknar emellertid specialister inom berörda områden, exempelvis psykologer, sociologer och statistiker, men kan i stället repliera på ett kriminologiskt forskningscentrum (*Centre National d'Etudes et de Recherches Pénitentiaires*). Denna institution är direkt underställd kriminalvårdsstyrelsen men förlagd till Strasbourg och bedriver sitt arbete i intim kontakt med universitetet i staden. Enligt stadgarna åligger det institutionen att utföra forskning och utredningar i syfte att förbättra behandlingsmetoderna vid fångvårdsanstalterna liksom att svara för vidareutbildningen av den högre fångvårdspersonalen.

3. *Inspektionsektionen* har till uppgift att genom besök på anstalterna kontrollera att styrelsens intentioner i praktiken genomförs på avsett sätt. Ehuru sektionens inspektionsverksamhet formellt inte är begränsad till något visst område har den dock huvudsakligen kommit att avse säkerhetsfrågor.

Till inspektionsektionen är också knutna två heltidsanställda sakkunniga, varav den ene för medicinska frågor — för övrigt den ende läkaren inom kriminalvården, som är anställd på heltid — och den andre för fysisk träning, som intar en framträdande roll i behandlingsarbetet vid anstalterna.

I a. *Anstaltsvårdsbyråns* arbetsuppgifter kan indelas i två huvudgrupper, nämligen dels ärenden av juridisk karaktär och dels ärenden, som rör de intagnas vård och behandling.

Den förstnämnda gruppen omfattar bl. a. lagstiftningsarbete rörande verkställighet av frihetsstraff och därmed sammanhängande frågor. Detta arbete bedrivs i nära samarbete med kriminalrättsavdelningen, som enligt vad ovan sagts utgör en särskild enhet inom departementet.

Till de juridiska ärendena kan också hänföras klagoärenden, straffrättsberäkning samt ärenden rörande disciplinär bestraffning av intagna⁴⁾ i den mån beslutanderätten inte är delegerad till råjongchef eller anstaltschef.

Inom den grupp av ärenden som rör vård och behandling vid anstalterna skall först sägas något om byråns uppgifter i samband med de intagnas anstaltsplacering.

Understiger strafftiden ett år avgör råjongchefen vid vilken anstalt den dömde skall avtjäna straffet. Är strafftidens längd mer än ett år men högst två år ankommer det på anstaltsvårdsbyrån att — efter att ha tagit del av den personakt, som insänts till kriminalvårdsstyrelsen från den anstalt, vid vilken den intagne sitter häktad — besluta om anstaltsplaceringen. När det gäller intagna med strafftider över två år, fattas beslut om anstaltsplacering i princip först sedan den dömde tillbringat en viss tid på klassificeringsanstalten *Fresnes (Centre National d'Orientation)* utanför Paris. Vid anstalten, som i vårdhänseende sorterar under anstaltsvårdsbyrån, genomgår den intagne en noggrann behandlingsundersökning. Vid observationstidens slut sammanträder anstaltens behandlingskollegium under ordförandeskap av anstaltsvårdsbyråns chef för att avgöra frågan till vilken anstalt den intagne skall hänvisas. För *Fresnes*-anstalten och dess funktion som mottagnings- och klassificeringsanstalt samt för differentieringssystemet redogörs utförligare i det följande.

Anstaltsplacering av de långtidsfångar som inte passerar *Fresnes* — huvudsakligen kvinnor och manligt interneringsklientel — avgörs direkt av anstaltsvårdsbyrån.

När det gäller den kollektiva behandlingen har byrån att svara för bl. a. organisationen av den psykiska och somatiska vården vid anstalterna samt de intagnas fritidssysselsättning. Även frågor rörande arbetsdriften faller inom byråns verksamhetsområde, i det mån de är av allmän karaktär eller har principiell betydelse för behandlingen (t. ex. föreskrifter om arbetstider och arbetspremier). I övrigt lyder dock arbetsdriften under intendentur- och tekniska byrån (se under II b nedan).

I b. På *frivårdsbyrån* ankommer bl. a. att handlägga vissa frågor i samband med villkorlig frigivning liksom ärenden av juridisk och organisatorisk art inom frivårdens område. Vad i det föregående sagts om anstaltsvårdsbyråns befattning med lagstiftning och instruktioner rörande straffverkställighet m. m. gäller således för frivårdsbyrån såvitt avses villkorlig dom och villkorlig frigivning samt därmed sammanhängande frågor.

Ärenden som rör beviljande av villkorlig frigivning avgörs centralt, liksom fallet var i Sverige före 1.1.1965. Beslut i sådana

⁴⁾ angående disciplinära åtgärder gentemot befattningshavare, se nedan under personalbyrån (IIa).

ärenden fattas formellt av departementschefen efter det att yttrande inhämtats från ett för ändamålet särskilt inrättat organ med rådgivande funktion (*Comité consultatif des libérations conditionnelles*). Kommittén har tio ledamöter, rekryterade bland högre befattningshavare inom främst kriminalvårdsstyrelsen, domarkåren och åklagarväsendet. Som föredragande inför kommittén fungerar tjänstemän på frivårdsbyrån.

II a. *Personalbyrån* svarar vid sidan av antagande, befordran, avsked m. m. för personalen vid anstalterna och inom frivården även för personalutbildning och disciplinärenden rörande befattningshavare.

Byråns direkta befattning med personalutbildningen inskränker sig i huvudsak till att dra upp riktlinjerna för hur utbildningen skall bedrivas och för dess omfattning och målsättning. Kursdeltagarna utses vidare genom byråns försorg. I övrigt sker utbildningen vid en särskild kriminalvårdsskola (*Ecole de Formation du Personnel Pénitentiaire*). I princip skall all anstaltspersonal genomgå kurser vid kriminalvårdsskolan men resurserna har hittills inte medgett detta. Skolan står under omedelbar ledning av en chefspedagog, som har en administratör vid sin sida. I övrigt rekryteras lärarpersonalen från universitet, närbelägna fångvårdsanstalter, domstolar etc. Skolan är f. n. förlagd till ett semesterhem för kriminalvårdspersonalen i Albé i östra Frankrike, men avsikten är att förflytta den till Strasbourg.

Vad beträffar disciplinärendena må nämnas, att allvarigare förseelser skall föredras inför ett särskilt disciplinråd (*Conseil de discipline*). Ordförande i rådet är en domare, som utses bland domarpersonal utanför kriminalvårdsadministrationen. I övrigt har rådet åtta ledamöter, varav fyra befattningshavare vid kriminalvårdsstyrelsen och fyra representanter för personalorganisationerna. Disciplinrådet skall föreslå justitieministern, som ensam har beslutanderätten i ifrågavarande fall, lämplig åtgärd.

II b. *Intendentur- och tekniska byrån* omfattar bl. a. en byggnadssektion och två arbetsdriftssektioner.

Byggnadssektionen svarar i första hand för underhåll och reparation av byggnadsbeståndet. Genom sektionens försorg utförs emellertid också en mycket omfattande nybyggnadsverksamhet, som dock enbart tar sikte på utbyggnad av befintliga anstalter. Härvid anlitas i stor utsträckning intagen arbetskraft. Uppförande av helt nya anstalter ankomma praktiskt taget uteslutande på justitiedepartementets administrativa och tekniska avdelning, som därvid anlitar civila entreprenadfirmor. Med byggnadsarbete sysselsätts ca 700 intagna.

Beträffande de två arbetsdriftssektionerna skall först framhållas, att de intagna sysselsätts — förutom med cellarbete samt jordbruksarbete i ringa skala — dels i verkstäder, som drivs av

privata företagare (*systeme de la concession*) och dels i verkstäder, som helt tillhör kriminalvården och drivs i dess egen regi (*systeme de la régie directe*)⁵). En av sektionerna har beträffande den förstnämnda verkstadstypen en allmänt övervakande och kontrollerande funktion med uppgift bl. a. att granska kontrakt rörande arbeten, som träffats mellan respektive anstaltsledning och den privata företagaren, att kontrollera att de intagnas arbetsvillkor överensstämmer med gängse normer och att övervaka arbetsförhållandena.

Den andra arbetsdriftsektionen leder verksamheten vid egenregiverkstäderna, svarar för arbetsanskaffningen till dessa och för den tekniska driftledningen. Frågor rörande driftekonomi och centralupphandling av vissa förnödenheter för arbetsdriftens behov handläggs även på sektionen.

Till byrån hör även en transportsektion, som svarar för all transport av intagna mellan olika anstalter, oavsett huruvida transporten sker med bil, tåg eller på annat sätt. Det kan i detta sammanhang nämnas, att det totala antalet transporterade interner under 1963 uppgick till 12.077 (motsvarande siffra var samma år i Sverige 31.000).

II c. *Ekonomibyrån* består av två sektioner, nämligen en kameralsektion, som är kriminalvårdens centrala organ på det kamerala området, och en budgetsektion, på vilken det årliga budgetarbetet utförs i nära samarbete med den administrativa och tekniska avdelningen inom departementet.

Vid sidan av de rådgivande organ, som är inrättade för särskilda ändamål och varom nämnts i det föregående, finns ytterligare en rådgivande instans med i viss mån även kontrollerande funktion, nämligen *Conseil Supérieur*. Ledamöter i detta är högre ämbetsmän inom olika förvaltningar som i ett eller annat hänseende har beröring med kriminalvården eller kriminalvårdsklientelet. *Conseil Supérieur* sammanträder under ordförandeskap av justitieministern en gång årligen, varvid kriminalvårdschefen lämnar en redogörelse för verksamheten under det gångna året och framlägger riktlinjerna för kriminalpolitikens fortsatta utformning.

Anstaltsorganisationen.

Med avseende på fängvårdsanstalter är Frankrike indelat i nio räjonger (*régions*)⁶). Till skillnad mot vad fallet är i Sverige har denna indelning inte giltighet enbart för kriminalvården utan

⁵) De båda systemen behandlas utförligare i det följande under det särskilda avsnitt som berör arbetsdriften.

⁶) De olika räjongerna har benämning efter huvudorten inom räjongen och är: Lille, Paris, Marseille, Strasbourg, Rennes, Dijon, Lyon, Bordeaux och Toulouse.

ligger även till grund för den civila administrationen och sammanfaller dessutom med de militära inskrivningsområdena.

Som chef för fångvårdsanstalterna inom varje räjong finns en kriminalvårdsdirektör (*directeur régional*), vars uppgifter i väsentlig grad sammanfaller med vad som ankommer på motsvarande befattningshavare i Sverige. Vissa uppenbara skillnader föreligger dock. Frivården faller exempelvis inte inom hans ämbetsområde. Hans befattning med det egentliga vårdarbetet vid anstalterna är mindre omfattande och ställningen som administrativ chef mera markerad. Det kan i detta sammanhang nämnas att räjongkansliet ofta är beläget helt skilt från fångvårdsanstalten på orten. Bland ärenden rörande de intagnas behandling, som avgörs av räjongchefen, kan nämnas anstaltsplacering av korttidsklientelet, d. v. s. sådana vars strafftider understiger ett år, samt vissa disciplinärenden. Vid de mindre anstalterna, vars styresmän inte har direktörs tjänsteställning, har dock räjongchefen vidsträcktare uppgifter inom vårdområdet.

Räjongchefen har vid sin sida närmast en biträdande kriminalvårdsdirektör (*sous-directeur régional*). För den kamerala förvaltningen och för upphandlingsärenden m. m. finns en eller flera räjongkamrerare (*greffier comptable* och *économe*). I räjongledningen ingår vidare minst en räjongingenjör (*ingénieur*). Det är emellertid att märka, att denna inte har med arbetsdriften att göra utan är avsedd för byggnadsunderhåll och byggnadsreparationer vid anstalterna. Till sitt förfogande har räjongchefen även en socialassistent (*assistant social*), som dels har en rådgivande och kontrollerande funktion i förhållande till motsvarande tjänstemän vid anstalterna och dels biträder med vissa räjongchefsuppgifter avseende vården. För att ge en uppfattning om den personal, som står till kriminalvårdsdirektörens förfogande för räjongadministrativa göromål, kan nämnas att personalplanen vid kansliet för Strasbourg räjongen omfattar totalt 21 tjänstemän, vari även ingår biträdespersonal. Personalplanen växlar dock något från ett räjongkansli till ett annat beroende på räjongens storlek.

Antalet fångvårdsanstalter uppgår sammanlagt till 181. I administrativt hänseende skiljer man i första hand mellan centralanstalter (*maisons centrales*) och häktesanstalter (*maisons d'arrêt*).

En fransk centralanstalt skiljer sig i funktionshänseende från till namnet motsvarande anstalter i Sverige. Övriga anstalter inom räjongen är således inte „satellitanstalter“ till centralanstalten. Inom en och samma räjong finns dessutom vanligen mer än en sådan. Benämningen *maison centrale* innebär i stället att anstalten på grund av sin storlek i ekonomiskt-administrativt hänseende åtnjuter en betydande frihet i förhållande till räjongförvaltningen. En centralanstalt har således t. ex. självständig

kassarörelse. I vårdhänseende mottar en centralanstalt dömda av olika kategorier — dock inte interneringsklientel — och i vissa fall även häktade. Med centralanstalter likställs administrativt de s.k. *centres pénitentiaires*, vilka är reserverade för en speciell klientelkategori.

Vid häktesanstalterna placeras — förutom de häktade — dömda med kortare strafftider. Häktesanstalterna är i kameralt avseende direkt underställda räjongchefen, vilken även i vårdhänseende har vidsträcktare skyldigheter i fråga om dessa än när det gäller centralanstalterna.

I fråga om anstalternas personalorganisation skall följande nämnas.

Som styresman för en centralanstalt eller därmed jämnställd anstalt tjänstgör en anstaltsdirektör (*directeur*), som närmast under sig har en biträdande anstaltsdirektör. Häktesanstalternas styresman har däremot endast överuppsyningsmans tjänstegrad (*surveillant-chef*).

Den personalgrupp, som benämns *les éducateurs*, motsvarar närmast assistenterna vid de svenska fångvårdsanstalterna. Arbetsuppgifterna är dock mindre av administrativ art och avser i första hand planläggning och ledning av de intagnas fritidssysselsättning och den teoretiska skolundervisningen, som beträffande yngre interner är obligatorisk. Det kan i detta sammanhang nämnas, att den organiserade fritidssysselsättningen intar en framträdande roll på behandlingsprogrammet. De lokalmässiga förutsättningarna härför är också vid flera anstalter imponerande.

I begränsad omfattning disponerar de större anstalterna över socialassistenter, vars arbetsuppgifter i allt väsentligt överensstämmer med vad som ankommer på de tidigare kuratorstjänsterna vid anstalterna i Sverige.

Såvitt rör arbetsledare upptar personalplanen sammanlagt endast 170 tjänster. Det måste dock beaktas, att denna personal endast är avsedd för de verkstäder, som drivs i kriminalvårdens egen regi. Vid övriga verkstäder tillhandahålls som tidigare nämnts arbetsledarpersonalen av respektive firma. Antalet fasta bevakningstjänster uppgår i runt tal till 7000.

Enär praktiskt taget allt ekonomiarbete, (köksarbete, eldning, underhåll, städning etc.) ombesörjs av intagen arbetskraft, finns inte någon personalkategori som motsvarar ekonomipersonalen vid de svenska anstalterna.

Inte heller finns fast anställd läkarpersonal. Till samtliga anstalter finns dock knuten minst en läkare, som mot arvode tjänstgör på deltid. Flera anstalter har på samma villkor tillgång till tandläkare. Anstalterna förefaller vara väl utrustade med avseende på läkarmottagning och tandvårdskliniker.

Totalt omfattar den fasta personalorganisationen vid fångvårdsanstalterna ungefär 8000 tjänster.

Utvecklingsplan för anstaltsbeståndet.

I likhet med den svenska kriminalvårdsstyrelsen har kriminalvårdsstyrelsen i Frankrike framlagt en utvecklingsplan för anstaltsbeståndet (*plan d'équipement et de rénovation de l'administration pénitentiaire*).

Planen framlas år 1962 och avser perioden fram t.o.m. år 1977. Enligt denna förestår en ytterst genomgripande omdaning av anstaltsväsendet. Av de nuvarande 181 fångvårdsanstalterna har endast 60 — därav 14 centralanstalter och 46 häktesanstalter — bedömts vara i skick att kunna behållas på längre sikt. Samtliga dessa måste dock underkastas mer eller mindre vittgående om- eller tillbyggnadsarbeten. Återstående 121 anstalter skall avvecklas och ersättas av 67 nya anläggningar med sammanlagt ca. 15.000 platser.

Nybyggnadsprogrammet upptar bl. a. ett antal *centres régionaux de correction*, till vilka korttidsklientelet skall hänvisas. Häktesanstalterna skall därigenom i fortsättningen uteslutande kunna reserveras för icke dömda personer. Vidare avser man att uppföra särskilda ungdomsanstalter (*centres régionaux pour jeunes condamnés*), som skall kunna möjliggöra en bättre differentiering av klientelet och skapa gynnsammare förutsättningar för en positiv behandling än vad som nu är genomförbart. Det kan också nämnas att arbetsdriften intar en framträdande roll vid planeringen av de kommande anstalterna. Dessa komma således att i samtliga fall förses med verkstäder, som tillåter att arbetsdriften utformas enligt samma riktlinjer som tillämpas i Sverige.

Som framgår av ovan sagts blir anstalterna i genomsnitt av betydande storlek. I detta avseende kommer en anstalt, nämligen *Fleury-Mérogis* utanför Paris, att inta en särställning. Denna, som för övrigt redan delvis tagits i bruk, skall i utbyggt skick få inte mindre än drygt 4.000 platser, fördelade på paviljonger — eller rättare byggnadskomplex — om 500 à 700 platser.

Arbetet med att uppföra anstalten *Fleury-Mérogis* har bedrivits synnerligen snabbt. Projekteringen påbörjades inte förrän under sensommaren 1962. Våren 1964 togs en avdelning med 500 platser i bruk för unga fångar. Som tidigare anförts, torde förklaringen till denna korta byggnadstid till stor del vara att finna däri, att justitiedepartementet förfogar över egna byggnadstekniska resurser och egen sakkunskap på byggnadsområdet.

Beträffande den ekonomiska sidan av utvecklingsplanen kan nämnas, att de totala kostnaderna för att förverkliga denna beräknas i 1962 års prisläge till 850.000.000 NF⁷⁾. Till en mindre del kan summan uppbringas till följd av att kriminalvården enligt parlamentsbeslut från år 1963 på vissa villkor äger att

⁷⁾ 1 NF = 1,06 sv. kr.

för nybyggnadsverksamhet disponera över medel, som influtit genom att häktesanstalter nedläggs och tomtmark därvid försäljs. I övrigt måste erforderliga medel ställas till förfogande skattevägen.

För att medverka vid planeringen av den omfattande nybyggnadsverksamheten fungerar sedan år 1962 en särskild byggnadskommitté (*Commission du plan d'équipement et de renovation de l'administration pénitentiaire*).

Anstaltsvården.

Under denna rubrik skall något redogöras för vissa vårdadministrativa frågor, som kan vara av intresse antingen på grund av den lösning fransk kriminalvård bjuder eller för jämförelse med motsvarande förhållanden i Sverige.

1. *Klienteldifferentieringen.* I samband med redogörelsen i det föregående för anstaltsvårdbyråns arbetsuppgifter har i korthet berörts de grundläggande reglerna för anstaltsplaceringen av de intagna. Därav framgår att en systematisk differentiering, grundad på noggranna observationer, i första hand sker beträffande dömda med en strafftid överstigande två år. Tillvägagångssättet är därvid följande.

Sedan domen vunnit laga kraft överförs den dömda från häktesanstalten till en annan anstalt inom respektive räjong, som tjänstgör som „uppsamlingsanstalt“. Inom varje räjong finns ett flertal sådana. Två gånger årligen — i april och oktober — forslas de intagna därifrån gruppvis till klassificeringsanstalten *Fresnes*. Anstaltsledningen där har redan dessförinnan hunnit förvärva en viss kännedom om de nyanlända på grund av att personakterna — innefattande bl. a. dom, personundersökning och särskilt yttrande från domstolens ordförande — i förväg tillställts anstalten. Under observationstiden, som pågår i sex månader, undergår den intagne genomgripande medicinska och psykiatriska undersökningar samt psykoteknisk antagstest. Vid sidan av dessa specialundersökningar underkastas han under hela *Fresnes*-vistelsen, som i princip tillbringas i ensamcell, en oavbruten observation från personalens sida. Sedan resultaten av de olika undersökningarna och iakttagelserna i övrigt sammanställts, sammanträder i slutet av varje sexmånadersperiod behandlingsskollegiet för att avgöra den vidare anstaltsplaceringen. Fördelningen sker därvid enligt följande principer.

a) *Normalklientel* med tillräckligt långa strafftider för att progressivsystemet⁸⁾ skall kunna tillämpas — d. v. s. i princip minst fem år — hänvisas till anstalterna *Ensisheim*, *Caen*, *Mulhouse* eller *Melun*. Av dessa är de två förstnämnda avsedda för reci-

⁸⁾ Se härom i det följande.

divister under det att de sistnämnda reserveras för förstagångsbrottslingar.

Understiger strafftiden fem år eller anses den dömda av annat skäl inte lämpad för behandling enligt progressiva systemet, hänvisas han till anstalterna *Toul*, *Nîmes* eller *Eysses* eller — om yrkesutbildning bedöms kunna ifrågakomma — till *Ecrouves*. Även vissa andra anstalter kan ifrågakomma beroende på förekomsten av lämplig arbetsgren.

b) *Svårhanterligt klientel*, som bedöms som rymningsbenäget, placeras vid någon av *Poissy-* eller *Clairvauz-*anstalterna. Fångvårdsanstalten *Beaune* är reserverad för intagna som kan betecknas som aggressiva och därför fordrar särskilda säkerhetsåtgärder.

c) *Pålitligt klientel* har möjlighet att bli placerat på den öppna jordbruksanstalten *Casabianda* eller att ev. erhålla frigång. I sistnämnda fall överförs den intagne till anstalt, som har särskild frigångsavdelning.

d) *Ungt klientel*, som anses kunna tillgodogöra sig yrkesundervisning, hänvisas till den öppna utbildningsanstalten *Oermingen* eller till den slutna *Loos-*anstalten. För unga fångar i övrigt står ännu inte några speciella anstalter till förfogande. De placeras i stället på den anstalt som bedöms mest lämpad i det enskilda fallet. Därvid söker man att inom anstalten särskilja dem från det äldre klientelet och ger dem en behandling som är avpassad efter deras ålder.

e) *Patologklientel*. Två mentalsjukhus finns, nämligen *Chateau-Thierry* och *Haguenau*. För somatiskt sjuka disponeras i första hand sjukhuset *Fresnes* (beläget i anslutning till klassificeringsanstalten). För kronikerfall finns tillgång till en särskild avdelning vid *Poissy-*anstalten. Tuberkulosfallen hänvisas antingen till *Liancourt* eller *St. Martin de Ré*, astmatikerna till anstalten *Pau* och ögonskadade eller eljest sådana med starkt nedsatt synförmåga till en specialavdelning vid *Evreux*. *Liancourt-*anstalten har vidare en paviljong reserverad för åldringar.

Genom *Fresnes-*anstalten passerar inte följande klientel:

1) kvinnor, 2) manligt interneringsklientel och 3) ungdomar, som skall friges före 18 års ålder.

Kvinnor, som dömts till längre tids frihetsberövande, placeras vid anstalten *Rennes* (ca. 250 platser).

Manligt interneringsklientel hänvisas i princip till särskilda interneringsanstalter. Antalet sådana är tio med en sammanlagd platskapacitet av ca 700.

Det yngsta klientelet, som inte annat än i undantagsfall hänvisas till kriminalvården, placeras vid sådana anstalter, som med hänsyn till arbetsgren, särskilda behandlingsresurser och före-

komsten av specialavdelningar för ungt klientel, kan bedömas som lämpliga.

2. *Progressivsystemet*. Som framgår av det föregående är strafftiderna i Frankrike betydligt längre än i Sverige. Mer än 30 % av dem som 1.1.1964 vistades på anstalt avtjänade straff överstigande ett år och — bortsett från de internerade — hade ca 1750 eller 6 % strafftider på mer än 10 år. Det är mot bakgrunden härav som förekomsten av det progressiva systemet måste ses. Det progressiva systemet innebär, att den intagna vid skötsamhet tillerkänns ökat förtroende och större frihet i en stigande omfattning enligt visst schema. Syftet är, att successivt förbereda den intagne för frigivningen, samtidigt som han vid sidan av den mer eller mindre avlägsna frigivningen ges vissa mål inom närmare räckhåll att sträva efter. Det bör i detta sammanhang också observeras, att den praktiskt taget totala frånvaron av öppna platser, gör det nödvändigt att inom den slutna anstalten i någon form premiera en skötsam intern. Så avses ske genom det progressiva systemet.

Det progressiva systemet tillämpas i princip bara vid anstalter, som mottar intagna med strafftider på fem år eller mera. De relativt gynnsamma erfarenheterna av systemet har emellertid lett till att detta med vissa modifikationer införts även vid andra anstalter och för andra klientelgrupper.

Behandlingen omfattar fem olika skeden enligt följande.

Det inledande skedet benämns observation (*observation*) och pågår i nio månader. Den första tredjedelen av tiden tillbringas den intagne under fullständig isolering (cellarbete, ensampromenader etc.). Under de följande sex månaderna avbryts isoleringen genom att den intagne tillåts att vistas tillsammans med med-interner i samband med skolundervisning och idrottsutövning.

Under hela skedet är den intagne föremål för intensiv observation och besöks vid upprepade tillfällen av bl. a. undervisningsassistenten, psykiatern, verkställighetsdomaren⁹⁾, socialassistenten samt anstaltschefen.

Mot slutet av observationsskedet sammanträder behandlingskollegiet (*commission de classement*), varvid beslut fattas om övergång till det andra skedet, straffverkställighetsskedet (*exécution de la peine*). Samtidigt klassifieras den intagne med ledning av den kändedom man vunnit om honom under de nio första månaderna som bra (kategori 1), medelmåttig (kategori 2) eller dålig (kategori 3).

Straffverkställighetsskedet tillbringas de intagna i gemenskap såvitt avser arbete, promenader, idrottsutövning och organiserad fritidssysselsättning. Annan fritid tillbringas i isolering.

⁹⁾ Se härom under punkt 3 nedan.

Varje intagen diskuteras därefter med jämna mellanrum vid behandlingskollegiets sammanträde, som vanligen äger rum månatligen. Betecknas den intagne som tillhörande kategori 1 äger kollegiet (formellt straffverkställighetsdomaren) när som helst besluta att han skall överföras till nästa skede. Förflyttningen är alltså fakultativ, varför det i många fall händer att den intagne får tillbringa hela återstående strafftiden under den stränga regim som karakteriserar straffverkställighetsskedet.

Det tredje skedet kallas rehabiliteringsskedet (*amélioration*) och kännetecknas av en ökad frihet utom arbetstiden för den intagne, som placeras i en särskild avdelning, skild från övriga interner. Med övergången till rehabiliteringsskedet följer även förmåner av annat slag, exempelvis i fråga om besök och disposition av arbetspremier.

Under skede 2 och 3 tillämpas följande normaldagsordning.

Måndag—fredag

kl 6	: uppstigning
kl 6—7	: tvättning, städning, frukost
kl 7—12	: arbete
kl 12—13	: lunch
kl 13—14	: promenad, idrottsövning
kl 14—18	: arbete
kl 18—19	: middag
kl 19—21.30	: organiserad fritidssysselsättning
kl 22	: släckning

Lördag

kl 6—13	: se ovan
kl 13—22	: promenad, idrott, dusch, tandvård m. m.

Söndag

kl 7	: uppstigning
förmiddag	: gudstjänst idrott
eftermiddag	: idrott film

Skede 4 innebär frigång (*semi-liberté*), vilket i allt väsentligt överensstämmer med motsvarande behandlingsform i Sverige. I några fall finns särskilda frigångshem men vanligen är en speciell avdelning vid den slutna anstalten reserverad för frigångsklientelet, som även då är helt utan kontakt med anstaltsklientelet i övrigt.

Det femte och sista skedet utgörs av den villkorliga frigivningen. Det måste dock understrykas att en intagen mycket väl kan bli villkorligt frigiven utan att dessförinnan ha åtnjutit frigång, detta med hänsyn till att frigång av praktiska skäl inte alltid är realiserbart.

3. Verkställighetsdomaren (*juge de l'application des peines*) är en institution som saknar motsvarighet inom svensk anstaltsvård, ehuru vissa jämförelser kan göras med de förutvarande anstaltsnämnderna.

Verkställighetsdomare finns vid varje fångvårdsanstalt. Avsikten härmed är dels att trygga rättssäkerheten för de intagna i vissa betydelsefulla hänseenden, dels att vinna en kontroll av anstaltsbehandlingen genom en utanför de egentliga kriminalvårdsorganen stående myndighet och dels att inom domarkåren skapa intresse för och insikt i straffverkställighetsproblemen. Verkställighetsdomaren har beträffande anstaltsvården såväl en beslutande och en rådgivande som en kontrollerande funktion. Bland de ärenden, i vilka beslutanderätten ankommer på verkställighetsdomaren, kan nämnas — utöver vad som framgår av avsnittet under punkt 2 ovan — frågor om permission samt specialföreskrifter för dem som åtnjuter frigång.

Verkställighetsdomarens rådgivande roll avser bl. a. ärenden om villkorlig frigivning, i vilka det åligger honom att utge yttrande. Ordningsföreskrifter och reglementen, som utarbetas lokalt vid anstalten, underställs vidare verkställighetsdomaren, som även har att vid behov lämna anstaltschefen anvisningar i olika frågor sammanhängande med de intagnas vård och behandling.

Den allmänt kontrollerande uppgiften fullgörs genom återkommande besök vid anstalten och genom att det åvilar verkställighetsdomaren att vid särskild anledning — t. ex. vid upplopp eller efter en rymning — infordra rapport från anstaltsledningen.

4. *Arbetsdriften*. Som tidigare nämnts förekommer det inom verkstadsdriften vid de franska fångvårdsanstalterna att intagen arbetskraft ställs till privata företagens disposition, mot att dessa helt åtar sig ledningen och ansvaret för produktion och försäljning. Vanligen bedrivs arbetet i denna form vid verkstäder, som ligger inom anstaltsområdet och som tillhör kriminalvården, men som mot hyra ställs till det civila företagens förfogande. I vissa fall förekommer det emellertid också, att de intagna genom arbetsgivarens försorg transporteras till en utanför anstaltsområdet belägen fabrik, som enbart drivs med fångarbetskraft eller i vilken en särskild avdelning är reserverad för de intagna (*chantier extérieures*). Maskiner, material och arbetsledare tillhandahållas i båda fallen av arbetsgivaren.

Avlöningen till de intagna utgår helt i överensstämmelse med gällande kollektivavtal. I praktiken tillfaller dock endast en mindre del härav den intagne personligen (se härom i det följande).

Le système de la concession är mycket vanligt i Frankrike. Den 1.1.1963 sysselsattes således nära 5400 intagna i verkstäder, som drevs i privat regi.

Systemet har uppenbarligen vissa fördelar. Något försäljnings- och driftledningsorgan fordras inte. Inga investeringar behövs i

maskinutrustning. Personalåtgången reduceras till att avse enbart de tjänstemän vid den centrala ledningen inom kriminalvårdsstyrelsen, som enligt ovan sagts erfordras för kontrollverksamhet, och till viss bevakningspersonal i verkstäderna. Å andra sidan framstår också klart nackdelarna. Driftstopp kan på grund av ekonomisk kris hos företaget oväntat uppstå med därav följande sysslolöshet vid anstalten. Kriminalvården har ytterst begränsade möjligheter att påverka valet av arbete, vilket ofta är sådant som utövar ringa lockelse på civila arbetare och därför också är olämpligt som arbetsträning för de intagna. Olägenheterna har befunnits vara av den art, att man funnit att systemet bör avvecklas. Det nuvarande anstaltsbeståndet med få och omoderna verkstadslokaler, har dock hittills lagt hinder i vägen härför. De nya anstalterna utrustas emellertid med verkstäder, som skall drivas i egen regi.

I egenregiverkstäderna sysselsattes 1.1.1963 endast 750 intagna. De vanligaste industrigrenarna är snickeri, konfektion och mekaniskt arbete. Hela tillverkningen avsätts på den statliga marknaden. Värdet av framställda produkter vid kriminalvårdens egna verkstäder uppgick år 1963 till drygt 12.500.000 F.

Jordbruksarbete förekommer endast vid den öppna anstalten Casabianda, som kan ta emot ca 125 intagna.

Byggnadsarbetet utgör som tidigare nämnts ett viktigt led i sysselsättningen av de intagna och ger arbete åt ca 700.

Återstoden av de intagna d. v. s. i runt tal 22.000, måste sysselsättas i cellarbete, mestadels av mycket enkelt slag.

Om man bortser från att vissa intagna på grund av det franska behandlingssystemet måste tidvis arbeta i ensamhet i cellerna och från att många häktade, som saknar arbetsplikt, föredrar sysslolöshet, liksom från dem som av olika skäl är arbetsoförmögna, återstår att bereda ungefär 10.000 interner arbete under tillfredsställande former.

De nya anstalterna kommer att erbjuda helt andra sysselsättningsmöjligheter, än vad som f.n. står till buds. Planeringen av arbetsdriften vid dessa är dock ett ytterst omfattande arbete. Vid sidan av de centrala planeringsorganen har regionalt bildats kommittéer under ordförandeskap av vederbörande landssekreterare och med deltagande av bl. a. råjonchefen och representanter för näringslivet. Dessa kommittéer har till uppgift att med beaktande av sysselsättningsstrukturen inom regionen och arbetssituationen över huvud föreslå lämplig inriktning av arbetsdriften och att eljest söka underlätta arbetsanskaffningen till fångvårdsanstalterna. Det övervägs även att bilda ett centralt samarbetsorgan, liknande det som sedan en tid tillbaka finns i Sverige.

Den intagnes arbetsinkomst fördelas först i två delar, varav den ena tillfaller den intagne och den andra statskassen som en

form av ersättning för kost. Den inbördes relationen mellan de båda andelarna kan förändras beroende på den intagnes skötsamhet. Tillämpas det progressiva systemet följer denna förändring de olika skedena, på sätt som framgår av sammanställningen nedan. Den intagnes andel tillfaller inte honom ogravverad. En viss del frändras nämligen för att täcka rättegångskostnader och skadestånd. Återstoden fördelas på disponibla och besparade medel.

Fördelning av intagens arbetsinkomst enligt progressivsystemet

Skede	Statens	Intagens	Därav disponibelt	skadestånd	besparat
1 och 2	6/10	4/10	2/10	1/10	1/10
3	5/10	5/10	2/10	1/10	2/10
4	3/10	7/10	3/10	1/10	3/10

De intagnas arbetsinkomst växlar högst avsevärt beroende på arbetets art. Den minsta förtjänsten ger — vid sidan av cellarbete — ekonomiarbete, under det att intagna, som arbetar i privatdrivna verkstäder, i allmänhet har de största förtjänsterna. Någon uppgift om medelinkomsten finns inte tillgänglig, men den är med säkerhet avsevärt mindre än vad fallet är i Sverige.

Frivårdens organisation.

Frivården är uppbyggd kring övervakningsnämnderna (*comité de probation et d'assistance aux libérés*). I hela landet finns sammanlagt 102 sådana nämnder.

Övervakningsnämndernas ställning sammanfaller i hög grad med vad som gäller i Sverige för motsvarande organ. Övervakningsnämnderna leder således vårdarbetet utan inblandning av kriminalvårdsstyrelsen, vars befattning härmed i huvudsak inskränks till samordning, rådgivning och information. Inte heller administrativt är övervakningsnämnderna som sådana underställda styrelsen. Däremot ingår nämndernas fasta vårdpersonal i kriminalvårdens personalstat. Kanslipersonalen tillhandahålls dock genom domstolarnas försorg.

Varje övervakningsnämnd står under ordförandeskap av en verkställighetsdomare, som formellt ensam har att fatta beslut. Antalet ledamöter i övrigt är inte generellt fixerat utan avgörs från fall till fall beroende på nämndens arbetsbörda. Ledamöterna förordnas av justitieministern.

Allt eftersom kriminalvård i frihet kommit att tillämpas i ökad utsträckning av domstolarna, har behovet av att till nämnderna knyta fast personal av olika slag blivit allt mera framträdande.

Sådan personal finns idag vid ett flertal övervakningsnämnder och omfattar följande kategorier:

1. Skyddskonsulenter (*agents de probation*). Dessa rekryteras bland assistentpersonalen vid fångvårdsanstalterna. Vid de största övervakningsnämnderna finns en skyddskonsulent i högre lönegrad, som tjänstgör som chef i förhållande till övrig personal (*chef de service de probation*). Sammanlagt finns 65 skyddskonsulenttjänster av båda graderna.

Skyddskonsulentens arbetsuppgifter omfattar i första hand övervakning av det svårare klientelet. Därutöver har konsulenten att utföra allmän hjälpverksamhet bland frivårdsklientelet liksom att biträda de frivilliga övervakarna med råd och anvisningar.

2. Socialassistenter (*assistants sociaux*). Deras arbetsuppgifter sammanfaller numera i praktiken helt med skyddskonsulenternas. De rekryteras dock vanligen inte bland anstaltspersonalen. Antalet socialassistenter uppgår sammanlagt till 88, varav vissa endast har deltidstjänstgöring.

3. Kanslipersonal (*personnel de secretariat*) tillhandahålls som tidigare nämnts genom domstolarnas försorg. Vid vissa nämnder fordras kanslipersonal på heltid medan flertalet disponerar sådan personal endast på deltid. Vid de största övervakningsnämnderna finns särskilda heltidsanställda sekreterare.

Liksom i Sverige är frivården i Frankrike beroende av frivilliga övervakare (*délégués bénévoles*). Det totala antalet sådana uppgår till drygt 1.600. Till övervakarna utgår inget som helst arvode. Direkta utgifter i samband med övervakningsuppdrag ersätts dock.

Det klientel, som står under övervakningsnämndernas tillsyn, omfattar i första hand villkorligt frigivna samt villkorligt dömda i de fall då den villkorliga domen är förenad med övervakning. Till frivårdsklientelet hänförs därutöver personer, som ålagts uppehållsförbud. Slutligen har nämnderna också att vid behov utöva en allmän hjälpverksamhet — ekonomisk och rådgivande — bland f. d. kriminalvårdsklientel av olika kategorier.

Beskrivning av besökta anstalter.

I samband med stipendievistelsen i Frankrike hade jag tillfälle att besöka sex fångvårdsanstalter, nämligen klassificeringsanstalten Fresnes, centralanstalten i Caen, kvinnoanstalten i Rennes, häktesanstalten i Blois, ungdomsanstalten i Oermingen och frigångshemmet i Maxéville. En kortfattad beskrivning av var och en av dessa anstalter skall lämnas nedan.

Anstalten Fresnes är belägen i en av Paris sydvästra förorter. Anstalten omfattar i vårdhänseende tre skilda enheter som ad-

ministrativt lyder under en gemensam anstaltsdirektör, vilken i sin tur är underställd kriminalvårdsdirektören för Parisräjongen. De tre skilda enheterna är *dels* kriminalvårdssjukhuset Fresnes, *dels* klassificeringsanstalten Fresnes och *dels* centralanstalten Fresnes. Det sammanlagda platsantalet uppgår till 3300.

Sjukhuset mottar från hela landet somatiskt sjuka interner, som behöver specialistvård. En välutrustad kirurgisk klinik finns. En särskild avdelning är reserverad för gravida kvinnor samt nyblivna mödrar, vilka ha rätt att på anstalten behålla barnen upptill två års ålder. Sjukhuset har 200 platser.

För klassificeringsanstalten Fresnes funktion i vårdhänseende har tidigare redogjorts. Här skall endast tilläggas, att anstalten är inrymd i en särskild byggnad, vilken i likhet med övriga anstaltsenheter vid Fresnes är uppförd i slutet av 1800-talet enligt cellsystemet. Av de 157 cellerna har vissa tagits i anspråk som behandlingsrum, varför det nominella platsantalet efterhand minskats till 124. Varje cell mäter $4 \times 2,60$ m d. v. s. omkring 10 kvm och är försedd med tvättställ och WC. Centralradioanläggning finns och varje cell är utrustad med högtalare. Anstalten saknar gemensamhetsutrymmen. Måltiderna intas således i cellerna, som även tjänstgör som arbetslokaler. Som anmärkningsvärt framstår, att någon verkstad inte finns i anslutning till den praktiska anlagstest, som varje intern har att genomgå. Den fasta personalplanen för klassificeringsanstalten upptar 38 tjänster. Häri ingår dock inte personal för yttre bevakning och kammal personal. Vidare tillkommer vissa specialister som är anställda på deltid mot arvode. Sistnämnda personalkategori omfattar fem läkare, därav tre psykiater, en tandläkare och en psykolog och två psykotekniker. Styresmannen har ställning som biträdande anstaltschef.

Centralanstalten besöktes inte.

Centralanstalten i Caen i Normandie ingår i Rennesräjongen. Staden Caen, som ligger endast någon mil från invasionskusten, blev allvarligt skadad år 1944, varvid större delen av anstalten förstördes. Endast ett mindre parti kunde repareras, under det att återstoden av anstalten har helt nybyggt. Byggnadsarbetena har uteslutande utförts med hjälp av intagen arbetskraft.

Antalet platser vid anstalten uppgår till 270, fördelade på fyra olika förläggingspaviljonger. Då progressivsystemet tillämpas vid anstalten, disponeras en avdelning för var och en av de fyra skeden som tillbringas på anstalt. Avdelningarna, som är avsedda för observations- och verkställighetsskedena, är byggda med hänsyn till den strängare disciplin som kännetecknar dessa två faser. Cellfönstren är således gallerförsedda och cellerna spartanskt inredda. Gemensamhetsutrymmen finns inte. Den tredje paviljongen — reserverad för intagna i det tredje skedet — är skild från

övriga byggnader genom ett stängsel. Rummen saknar galler för fönstren. De intagna tillåts att inom vissa gränser själva möblera och snygga upp rummen. Gemensam matsal, samlingsrum, TV-rum etc. finns. Den fjärde förläggingsbyggnaden, där frigångarna placeras, ligger utanför den mur, som omsluter den inre anstaltsgården och är därigenom fullständigt skild från anstalten i övrigt.

En särskild byggnad — benämnd *bâtiment culturel* — har nyligen tagits i bruk för de intagnas fritidsverksamhet. Byggnaden rymmer bl. a. gudstjänstlokal, bio- och teaterlokal, rum för studiecirklar, hobbyrum, skolsalar och sammanträdeslokaler för behandlingskollegiet. Lokalerna är mycket rymliga och ändamålsenligt utrustade.

För arbetsdriften, som uteslutande drivs i privat regi, disponeras tre verkstadslokaler, varav två för snickeri (möbeltillverkning) och en för korgflättningsarbeten. Arbetet bedrivs till stor del hantverksmässigt och den maskinella utrustningen är ringa och föga modern.

Den fasta personalplanen upptar 144 tjänster.

Kvinnostalten i Rennes består i huvudsak av en enda byggnadskropp, uppförd i form av en åttahörning som innesluter anstaltsgården. Anstalten är ungefär 100 år gammal och en gång byggd för att kunna motta ett 1000-tal fångar. Efter en genomgripande reparation på 1950-talet har platskapaciteten nedbringats till ca 300, samtidigt som gemensamhetsutrymmen och speciallokaler av skilda slag inrättats i imponerande omfattning. På grund av de inventiösa utrymmena har ett noggrant särskiljande av klientelet på grundval av progressivsystemets olika faser kunnat genomföras. Särskild sjukavdelning med 20 bäddar och en isoleringsavdelning (nio celler) finns. Fritidslokaler finns för olika ändamål.

Arbetsdriften disponerar över sex skilda verkstäder, varav endast en drivs i kriminalvårdens egen regi. Det sammanlagda antalet arbetsplatser uppgår till ca 150. Arbetet är till övervägande del inriktat på sömnad av olika slag. För yrkesutbildningen disponeras därjämte särskilda lokaler.

Administrativt tillhör anstalten Rennes-räjongen. Personalstyrkan uppgår till 119 befattningshavare.

Häktninganstalten i Blois, några mil nordväst om Tours, är byggd i mitten av 1930-talet. Platsantalet uppgår till sammanlagt 112. Av dessa ingår tolv i en särskild kvinnostavdelning. Ett 20-tal celler, byggnadsmässigt avskilda från övriga avdelningar, har reserverats för unga. Klientelet omfattar häktade samt dömda korttidare.

Anstalten är uppförd i två våningar med öppna bottnar. Några verkstadslokaler finns inte, bortsett från att några dubbelceller

ger arbetsutrymmen för ett mindre antal interner, som därvid sysselsätts med enkelt monterings- och pappersarbete.

Blois-anstalten ingår i Paris-räjongen. Personalplanen omfattar 27 tjänster.

Ungdomsanstalten (prison-école) i Oermingen ligger ensligt i skogsdistriktet i Alsace nära tyska gränsen. Anstalten inrättades år 1947 i en militärförläggning, uppförd tio år tidigare. Antalet utbildningsplatser uppgår till 228. Därtill kommer ett tiotal platser, reserverad för äldre interner, som utför ekonomiarbete vid anstalten.

Vid anstalten tillämpas en modifierad form av det progressiva systemet. Eleverna — denna benämning används på de intagna — fördelas på grundval härav på de skilda paviljongerna enligt följande.

Observationsskedet, som pågår under 45 dagar, tillbringas i en sluten paviljong, som ligger avskild från flertalet anstaltsbyggnader. Förutom 45 celler rymmer mottagningspaviljongen även en mindre sjukavdelning, några klassrum samt vissa samtalsrum. Under vistelsen på paviljongen deltar eleverna dagligen i obligatorisk skolundervisning.

I nära anslutning till mottagningspaviljongen finns en mindre isoleringspaviljong (*quartier de punition*) med elva celler, varav två är särskilt rymningsssäkra. Under den tid, som eleven undergår bestraffning, är han totalt isolerad från övriga och är även berövad allt arbete. Under dagtid saknar cellerna sängplatser, varför möbleringen utgörs endast av stol och bord.

Under nästa skede, som vid Oermingen benämns utbildningsskedet (*phase d'éducation*), fördelas eleverna på nio olika grupper om 18 i vardera. Grupperna bär namn efter olika landskap i Frankrike, t. ex. grupp Normandie, grupp Bourgogne etc. För de nio grupperna disponeras tre förläggingsbyggnader. Varje elev förfogar över eget rum. Samma förläggningar och samma gruppindelning bibehållas även under det tredje skedet (rehabiliteringsskedet).

För den fjärde fasen — förtroendeskedet eller *phase de confiance* — finns en särskild paviljong med 18 platser. Här åtnjuter eleverna betydligt större frihet än vad fallet varit tidigare. Paviljongen är obemannad, släckning sker senare om kvällarna etc.

Vid sidan av de nu nämnda utrymmena finns ytterligare en sjukavdelning med 15 bäddar, fritidslokaler — bl. a. en biograf — undervisningssalar, läkarmottagning, tandvårdsklinik m. m. I särskilda byggnader inryms administrationslokaler och ekonomikutrymmen.

Arbetsdriften har utbildning som målsättning. Följande undervisningsgrenar finns: mekaniskt arbete, möbelsnickeri, betongarbete, elektricitet, sanitetsinstallation, centralvärmeinstallation-

och skötsel, målning, rörläggning, murning och trädgårdsarbete. Utbildningen leds av en ingenjör med biträde av utbildningsassistenter och arbetsledare. Undervisningen, som är både praktisk och teoretisk, förefaller att stå på ett högt plan. De lokalmässiga förutsättningarna är mycket goda och utrustningen ändamålsenlig. Den praktiska utbildningen omfattar 27 timmar per vecka kompletterad med sex timmars teoriundervisning. Härtill kommer obligatorisk undervisning i allmänbildande ämnen.

Yrkesundervisningen pågår under ett år och är uppdelad på tre olika avsnitt. Samtliga dessa avslutas med examen. Slutexamen sker under kontroll av representanter för arbetsministeriet och är helt jämställd med den examen, som avläggs vid civila yrkesskolor.

Personalen vid Oerminen uppgår till 123 personer. I administrativt hänseende lyder anstalten under kriminalvårdsdirektören för Strasbourggräjongen.

Frigångshemmet i Maxéville — en förort till Nancy — sorterar direkt under ungdomsanstalten i Oerminen. Hemmet är inrymt i en förutvarande privatvilla och fungerar exakt som de svenska frigångshemmen. Platsantalet är 10 och hemmet förestås av ett gift par.

Clas Amilon.